

Europar erakundeen jarrera hizkuntza gutxituekiko

Iñaki Agirreazkuenaga eta Xabier Iriondo

Idatzi honen helburua azken urteotan Europan hartu diren erabaki garrantzitsuenen gerturatzeko bat egitea izanik, egokia iruditu zaigu lehenik gaiari buruz aritu diren Europar instituzioen artean desberdintze bat egitea, materialki euskararengan eduki ditzaketen eraginak beren tokian kokatzearen. Europa izenez ezagutzen dugun lurralde honetan lanean ari diren erakunde aniztasuna dela eta, hiritarrengan horrek sortzen duen nahasteaz kargu egiten gara. Hori dela eta, nahaste posible horiek argitzearen, hizkuntza gutxituei buruz erabakiak hartu dituzten instituzio nagusien arteko desberdintze bat egitera goazkizue, horrela iturria argi izanik euskararen gain erabakiok eduki dezaketen eragina ere argituko delakoan. Aldez aurretik adierazi nahi genuke erakunde hauek onartutako xedapenak balio juridiko desberdina eduki dezaketela, eta lehen hurbilpen batetan esan dezakegu derrigortasun osoa gure barne ordenamendu juridikoan, batzuk besterik ez dutela. Europako Kontseiluaren hitzarmenak, zein Europako parlamentuak onartutako erresoluzioak, printzipioz deklarazio edo gomendio dira gehienetan, beraien eraginkortasuna Europako Komisioaren baldintzapean edo Estatu bakoitzaren borondatean daudelarik. Ikus ditzagun beraz hurbilagotik, erakunde bakoitzaren ezaugarri nagusiak eta hartutako erabakiak hizkuntza gutxituekiko.

Even though this article is intended to review the main decisions which have been recently taken in Europe, we will like to differentiate first between the European institutions implied, so as to situate the consequences they could bring into the Basque Language. We realise that people might be confused by the great number of institutions that work in what we know as Europe. In order to clarify the spectrum we will deal with those who have taken decisions on Lesser Used Languages. This will help to understand better the effects they can have on the Basque Language. First of all, we would like to mention that these institutions have different legal aims and only some of them are to be totally enforced in our legal system. The Agreements signed by the European Council and the Resolutions approved by the European Parliament, which in a first stage are usually just recommendations, are subjected to the requirements of the European Committee or the volition of the country involved. Therefore, we shall describe the main characteristics of each institution and the decisions they have taken on Lesser Used Languages.

Europako Kontseilua versus Hizkuntza Gutxituekiko Europako Karta

«Europako Kontseilua 32 Estatuk osatzen dute eta berak harturiko erabakien artean, guri dagokigun gaian garrantzitsuena, Europako lurraldeetako edota gutxiengoaren hizkuntzen karta da»

«Europako Kontseiluan kokatzen den Strasburgoko Auzitegia, hizkuntz diskriminazioa epai dezake Erromako komenioaren arabera, orain 25 urte arlo honetan eman den kasu bakarrean gertatu zen bezala»

1949. urtean, 10 Estatuk sorturiko gobernu arteko erakunde izanik, gaur Europako 32 Estatuk osatzen dute erakunde hau. Partaide diren Estatu arteko batasun estuagoa dauka xedetzat baina batez ere printzipio eta ideia amankomunak areagotzeko, inolaz ere ez integrazio helburuarekin.

Hala ere, Estatu arteko kooperazioa bultzatzen da eta bere baitan, Estatu partaideetako kanpo arazoetako ministroak biltzen dira, ministrarien komitea izenez ezaguturiko organu gorenean. Ondorioz, Estatu partaideek eztabaida ondoren, adostutako hitzarmen eta akordioak onartzen dituzte.

Normalean erakunde honek darabilen lanabesa, hitzarmen klasikoena da. Europako Kontseiluak hitzarmen hauek sinatzera gonbidatzen ditu Estatu partaideak, baina Estatu hauek, askatasun osoz eta beraien subiranotasunaren egikaritzan hartuko dute sinatzearen edo ez sinatzearen erantzunkizuna. Estatu batek hitzarmen bat ez sinatzea erabakitzen badu, inork ez ezerk ezin dio ezertara behartu, azken finean, Kontseilu hau, Estatu arteko topagune edo foro bat da, zeinean printzipio komunen defentsarako elkarlaguntza politikoa gauzatzen den, baina beti Estatuak dutelarik azken hitza. Ez dago, Estatuak beren kabuz onartzen ez duten betebeharrak inposatzerik. Europar Batasunaren aurretik sorturiko elkar topo edo gerturatze foro hau, guztiz gairatu du Europar Batasunak. Elkarlaguntza eta integrazioa aurkitzen dira hemen bi orientabide ezberdin bezala, bata Europako Kontseiluarena eta bestea Europar Batasunarena.

Europar Kontseiluak harturiko erabakien artean, guri dagokigun gaian garrantzitsuena, *Europako lurraldeetako edota gutxiengoaren hizkuntzen karta* da. (Ezin garenez gehiegi luzatu ez dugu aztertuko Europako Kontseiluan kokatzen den Strasburgoko Auzitegia. Auzitegi honek, hizkuntz diskriminazioa epai dezake Erromako komenioaren arabera, orain 25 urte arlo honetan eman den kasu bakarrean gertatu zen bezala. Ikus Belgia arazo linguistikoa 1968ko abenduaren 16koa).

Europako Kontseiluaren batzarre iraunkorrak, 1988. urteko martxoan, Europako hizkuntza gutxituekiko Karta hau onartzea erabaki zuen. "Hizkuntzen zaintza, sustapena eta promozioa Europak behar duen batasunerako eta herrien arteko harremanetarako oztopena izan ezik, abantaila delakoan", batzarre iraunkorrak Karta hau onartu ondoren Ministrarien

Komiteari eta Parlamentarien Biltzarrari bidali zion, hauek, hitzarmen moduan onartu eta Estatuaren sinadurarako aurkezatzen.

Estatu partaideen artean, bakar batzuren oztupoak agertu baziren ere, hala nola, Frantzia, Britainia Handia, Grezia, Turkia eta Luxenburgo, azkenik, 1992. urteko azaroaren 5ean Europako Kontseiluak hitzarmen moduan onartu zuen Estatu partaideen sinadurarako aurkeztuz eta sinadura gomendatuz.

Edukinaren aldetik, Europako Kontseiluak "ezinbestekoa ikusten du Estatu partaideek beraien gutxiengo linguistikoak barne ordenamendu juridikoetan jasotzearen beharra, horrela, hizkuntza gutxituen zaintza eta ardura zein garapenerako baldintzak sortzearen".

Bide batez, Estatu partaideek neurri zehatz batzuei hartzerako bultzatzen ditu, besteak beste:

-Hizkuntza mailan: Hizkuntza gutxituak hizkuntza nazionalarekin parekatu beharra, eskolaurretik hasi eta unibertsitateaino.

-Administrazio eta judicial arloetan: Hizkuntza gutxituaren erabilpena bermatzea, herri administrazioetan zein administrazio eta zerbitzu deszentralizatuetan, bide batez hizkuntza gutxituen kalterako diren lege eta egintzak aldentuz eta iraungiz.

-Giza komunikabideetan: Hizkuntza gutxituak irati-telebistetara irits daitezzen neurriak hartzea eta hizkuntza gutxitua erabiliko duten profesionalen formakuntza zuzpertzua eta sustatzea.

-Kultura esparruan: Hizkuntza, eta hizkuntzarekin lotuta dauden beste zenbait arlo kulturalak azpiegitura on baten sorrera, fundazioak, ikerketarako erakundeak, liburutegiak etab... sortuz, materiale egokiak prestatuz.

-Ekonomia eta gizartean: Iragarkietan nahiz enpresariaren eginkizunetan, hizkuntzaren erabilpena zuzpertzua, hizkuntzaren eginiko iragarkiak ekonomikoki lagunduz, enpresaren agiri eta rotulazioen hizkuntzaratzea lagunduz.

Azkenik, eta hizkuntza baten erabilpen eremua bi Estatu partaideen mugen artean banaturik balego, elkarlaguntza kulturala nahiz linguistikoa bermatuko duten egituren sorkuntza babestea eta suspertzea.

Orohar, hauek lirateke Europako Kontseiluak Estatuaren sinadurarako aurkezturiko neurriak. Estatuak beren kabuz

«Europako Kontseiluak "ezinbestekoa ikusten du Estatu partaideek beraien gutxiengo linguistikoak barne ordenamendu juridikoetan jasotzearen beharra, horrela, hizkuntza gutxituen zaintza eta ardura zein garapenerako baldintzak sortzearen"»

«Europako Kontseiluak hizkuntza baten erabilpen eremua bi Estatu partaideen mugen artean banaturik balego, elkarlaguntza kulturala nahiz linguistikoa bermatuko duten egituren sorkuntza babestera eta suspertzera bultzatzen ditu estatu partaideak»

«Kontseiluak eginikoa bezalako adierazpen edo hitzarmenek ez dute Hego Euskal Herrikoa bezalako egoeretan hainbesteko eraginik»

«Nafarroan lagungarriak izan litezke Kartan proposaturiko neurri batzu. Argi dago Ipar Euskal Herrian Karta honen edukinak eragin lezakeen arnas berritzea. Baina zein da gakoa? Europako Kontseiluan azken hitza Estatuek daukate eta Estatu Frantziarrak oraindik ez du Karta hau sinatu»

erabakiko lukete zein den beraiek hartzeko prest dauden konpromisu maila, Kontseiluko Kartak gehiengoa eta gutxiengoa jasotzen dituelarik. Eta beraien borondatea hala bada, aske dira ez sinatzearen erabakia hartzeko, hala gertatu den bezala zenbait kasutan.

Zein litzateke guzti honek euskararekiko lukeen ondorioa?

Ondorioen aldetik eta hizkuntza gutxituen alde Europak egiten duen printzipio adierazpen bat dela salbu, euskararekikoak urriak direla esan behar da.

Kartak dioena ikusirik, eta Hego Euskal Herriko egoera linguistikoa ezagutuz gero, berehala ohartuko gara, Kontseiluak eginikoa bezalako adierazpen edo hitzarmenek ez dutela gurea bezalako egoeretan hainbesteko eraginik.

Euskal Autonomi Elkartearen Kartak eskaintzen dituen neurriak legez gaindituta daude.

Ezin da ordea gauza bera esan Nafarroan. Jakina denez, euskarak estatus eskasa dauka deituriko lurralde ez basko-fono eta lurralde mixtoan, eta zentzu honetan lagungarriak izan litezke Kartan proposaturiko neurri batzu.

Bestela, argi dagoena, Ipar Euskal Herrian Karta honen edukinak eragin lezakeen arnas berritzea da. Baina zein da gakoa?

Lehenago esaten genuen bezala, Europako Kontseiluan azken hitza Estatuek daukate, kasu honetan Estatu Frantziarrak, eta Estatu honek, tamalez, oraindik ez du Karta hau sinatu. Beraz, eta Frantziar Estatuak Karta sinatzen ez duen bitartean, euskararen estatus legala Iparraldean hutsaren mailakoa izango da.

Europar Batasuna versus parlamentuaren erresoluzioak eta arlo ekonomikoko arauak

Europar Batasuna, Maastricht-eko hitzarmena indarrean sartuz geroztik, lehen Europako Elkarteko Ekonomikoa izenez ezagutzen genuen sistema juridikoari ematen zaion deitura da.

Batasun honen historia kontatzeak, 1957. urtetik aurrera, luze joko luke eta ez da guri une honetan dagokigun gaia, hala ere, azpimarratu nahi genuke, gaur egun 12, laster 16, Estatuk osatzen duten elkartearen helburua batasun ekonomikoa eta politikoa lortzea izan dela.

Hau ez dugu besterik gabe elkarlaguntzarako eraturako sistema, benetako batasunaren edo integrazioaren bila da-

bilan sistema juridikoa baizik, eta hau da, hain zuzen ere, bere ezaugarriak nagusiena, eta Europako Kontseilua bezalako beste erakundeekiko desberdintasunik nabariena.

Batasun honen baitan, eta Batasun hau lortzearen, Estatu partaideek beraien subiranotasunaren parte bati uko eginez, Batasuna osatzen duten erakundeenganako eskuduntza uzte bat egiten dute. Batasun honen baitan, erakundeek harturiko erabakiak Estatu partaideentzat zuzenki tolesleak dira. Estatuak ez dute jadanik zenbait gaitan erabakirik hartzeko esku-menik, Europar Batasunak hartuko ditu beraien ordeaz eta.

Europar Batasunean, organurik garrantzitsuenak lau izango lirateke: Parlamentua, Batzordea, Ministrari Kontseilua eta Luxenburgoko Justizia Auzitegia.

Hemen, didaktikoki eta ezin garenez luzatu, alde batetik Parlamentuaren eginkizunak aztertuko ditugu lehenik, bigarrenez, Luxenburgoko Auzitegiak harturiko epaiak miatuko ditugu, hizkuntza izan dutenean helburu, eta hirugarrenez eta bukatzeko, Batzordearen eta Ministrari Kontseiluaren eskuduntzak puntu berdinean jorratuko ditugu zeren eta organu hauek baitira berez botere exekutibo eta legegilea Europako Batasunean.

Europar Parlamentua versus hizkuntza gutxituen aldeko erresoluzioak

1962. urtetik aurrera, Europar Parlamentua izenez ezagutzen dugun erakunde hau, Europar Batasuna osatzen duten erakundeetariko bat da. Europar Batasunak zuen botere politikoa sortu berria kontrolatzeko gai izango zen organu baten beharra, berehala antzeman zuten Estatu partaideek. Hau horrela izanik, Parlamentua izan zen lan horretarako eraturako organua, horrela, Estatu partaideek Batasunari eginiko eskuduntzen eskualdaketak sortu berri zuen botereari nola-baiteko itzal egiteaz gain, Batasunari legitimitate demokratikoa emateko.

Gaur egungo Europar Parlamentuak sortu zenarekin zer ikusi handiegirik ez badu ere, oraindik bere baitan gordetzen ditu hasieratik nabari ziren akatsak. Estatu partaideetako hiritarrek hauteskunde zuzenetan aukeraturiko 518 parlamentariak osatzen duten erakunde hau, Parlamentu klasiko baten antzera antolatzen bada ere, Europako Estatuetan ditugun Parlamentuen antzekoa izatetik urrun dago, botere neurrian batez ere.

Parlamentu izena edukitzeak ezin eraman gaitzake beste Parlamentuekin nahastera. Parlamentuak hainbat aldiz agertu

*«Europako Parla-
mentuak onarturiko
erabakiek ez daukate
ondorio juridikorik
ez eraginik Estatu
partaideen gain.
Horregatik oso argi
eduki behar da
beraien eraginkortasuna eskasa dela»*

«Aipagarria iruditzen zaigu 1987an berriz Europar Parlamentuak Batzordeari zuzentzen dion eskakizuna: "Elkarteko politika desberdinen antolakuntzan, gutxiengo lurraldetar eta etnikoen hizkuntza eta kulturak kontuan izan ditzan, batez ere Elkarteko kultura eta hezkuntzari buruzko ekintzak aurrera eramaterakoan"»

duen intentzioa beste bat bada ere, eta azken urte hauetan -batez ere 1986. urtetik eta Maastricht-etik aurrera- jasan dituen aldaketak handiak badira ere, erakunde honen boterea oso urria da.

Parlamentu izena edukitzearekin kontraesan bat badirudi ere, ez dauka botere legegilerik.

Kontsultarako organua da, gehienera Kontseiluak harturiko zenbait erabakitan parte hartzeko ahalmena du, eta Batzordeari gomendioak eta erresoluzioak bidal diezazkioke, baina azkenean, Batzordearena izango da gomendio horiek jarraitzearen edo alde batera uztearen erabakia.

Parlamentua aholkutarako organu bat da, laguntzarako organu bat, inolaz ere lotesleak ez diren erabakiak ematen dituen organua. Batzutan erabaki horien pisu politikoa handia izan badaiteke ere, eskasa da beraien derrigortasuna eta berauek duten ondorio juridikoa.

Parlamentuak duen eraginkortasun eza eta ahulezia Europako defizit demokratiko izenez ezagutzen den gaitzaren adierazgarri nabarmenena da. Azken finean, Parlamentuak onarturiko erabakiak, erresoluzio moduan onarturikoak gehienak, gomendio huts edo printzipio deklarazio soil bilakatzen dira, eta oso intentzio onarekin hartuak badira ere, ez daukate behar luketen ondorio juridikorik ez eraginik Estatu partaideen gain.

Esandakoa oso argi edukirik, Parlamentuak onarturiko erresoluzio garrantzitsuenetara joko dugu, beti ere beraien eraginkortasun eskasa bistatik galdu gabe.

Bi dira Europar Parlamentuak hartutako erabakien artean, lan honetarako aipagarrienak:

a) Europar Elkarteko gutxiengo lurraldetar eta etnikoen hizkuntza eta kulturari buruzko erresoluzioa (1987).

Europar Parlamentuak berak, urtetan gaiari buruz onarturiko erresoluzio zein aipamen ezberdinek izaniko eragin eskasaz jabetuz, 1983. urtean hizkuntza gutxituei buruzko neurriak har zitzaion eskatu zion Batzordeari. Baina, berriro ere, saiakuntza honen oihartzun eta arrakasta ahula ikusirik, beste erresoluzio bat onartzea erabaki zuen. Europako Parlamentari zen Kuijpers jaunari txostengile lanak gomendatu eta hala, 1987eko urriaren 30ean erresoluzio berri batek argia ikusi zuen.

Edukinaren aldetik, Europako Kontseiluak onarturiko Kartaren edukin berbera duenez -desberdintasun bakarra forma aldekoa da, izan ere, Kontseiluaren Karta artikulatua da eta

Parlamentuaren erresoluzioa orokorra eta artikulatu gabea. Kartari buruz lehenago esandakoak balio du honen edukina ezagutzeko.

Aipagarria iruditzen zaigu hala ere, berriz Europar Parlamentuak Batzordeari zuzentzen dion eskakizuna: "Elkarteko politika desberdinen antolakuntzan, gutxiengo lurraldetar eta etnikoen hizkuntza eta kulturak kontuan izan ditzan, batez ere Elkarteko kultura eta hezkuntzari buruzko ekintzak aurrera eramaterakoan".

b) Europar Elkarteko gutxiengo kultural eta linguistikoei buruzko erresoluzioa (1994).

Parlamentuak orain dela hilabete gutxi onartu duen txostenak 15 puntu ditu. Ez da gauza berriegirik esaten puntu hauetan baina Parlamentuak eskakizun berri bat luzatzen dio Batzordeari, alegia, 1987ko erresoluzioak jasotzen dituen neurriak egikaritu ditzala.

Textu berri honek, gutxiengo linguistikoen ezagutza ofiziala eskatzen die Estatu partaideei eta hizkuntza gutxituentzat estatutu legal baten beharra gogorarazten die.

Hezkuntza, justizia, kultura eta administrazioan hizkuntza gutxituen erabileraren sustapena ere aipatzen du txostenak, baina Killilea jaunak aurkeztu zuen lehen zirriborroarekin alderatuz onarturiko testuak ez du eginbeharreko zehatzik zerrendatzen, aipamen orokorrak egiten ditu soilik.

Testuak, diskriminazioaren aurkako borondatea agertzen du eta Europako Kontseiluak onarturiko kartaren sinadura eskatzen die Estatu partaideei. Batzordeari eskatzen dio, Estatuena lana lagundu dezan, lege bidez eta finantz laguntza- ren bidez; zentzu berdinean, Batzordeari eskatzen dio ez ditzala hizkuntza gutxiuak ahaztu batasuneko politika desberdinak bideratzerakoan.

Zoritxarrez errealitatean, puntu hauen praktikotasunak eskasa dirudi. Erresoluzio hauek gure ikuspegitik nahiko orokorrak izateaz gain, berez erresoluzio izateagatik gainean darimate beste zama bat: Bere derrigortasun eza. Erresoluzio hauek gomendio hutsak dira, autoritate morala eta iritzi publikoaren gain eragina izan dezaketenak baina juridikoki lotesleak ez direnak. Luxenburgoko Auzitegiaren epaiekin ez da gauza berbera gertatzen ongi ikusiko dugun bezala.

Luxenburgoko Justizia Auzitegia versus derrigorrez bete beharreko epaiak

Europar elkarteko zuzenbidearen interpretatzaile eta zuzenbide horren betearazle den organu jurisdikzionalaz min-

«Parlamentuak orain dela hilabete gutxi onartu duen txostenak eskakizun berri bat luzatzen dio Batzordeari, alegia, 1987ko erresoluzioak jasotzen dituen neurriak egikaritu ditzala»

«Killilea jaunak aurkeztu zuen lehen zirriborroarekin alderatuz onarturiko testuak ez du eginbeharreko zehatzik zerrendatzen, aipamen orokorrak egiten ditu soilik»

«Zoritxarrez errealitatean, puntu hauen praktikotasunak eskasa dirudi. Erresoluzio hauek gure ikuspegitik nahiko orokorrak izateaz gain, berez erresoluzio izateagatik gainean daramate beste zama bat: Bere derrigortasun eza»

«Hizkuntzak, eskubide ekonomikoekin izan duen harreman intzidentala dela medio iritsi da urritan Europar Batasuneko Justizia Auzitegira»

tzatuko gara orain.

1986. urtetik bi instantziaz osaturiko erakunde honen zeregina bikoitza da: Batetik, Elkarteko zuzenbidearen urratze bat eman denean, Estatuarena, entpresena zein Europar Elkarteko erakunderen batena, Luxenburgoko Auzitegiak, errekurtsoen bidez, urratzea ezagutu eta epaia ematen du, derrigorrez bete beharreko epaia eta neurri koerzitiboez betearazi daitekeen epaia. Bestetik, Luxenburgoko Auzitegiak, Elkarteko zuzenbidearen interpretatzaile bakar bezala, Estatuetakoa barne jurisdikzioko epaitegi zein auzitegiatzat lotesleak diren ulerbideak ematen ditu.

Hizkuntza arazoari atxekiz, eta orain arte ikusi dugunarekin bat eginez, konturatzen gara hizkuntzarena ez dela Elkarteko hitzarmen sortzaileen barne geratzen den gaietariko bat izango, baldin eta Elkarteko zuzenbidearen ardatz diren eskubide ekonomikoen bidean gurutzatzen ez bada.

Hau izan da, hain zuzen ere, gertatu dena, eta hizkuntzak, eskubide ekonomikoekin izan duen harreman intzidentala dela medio iritsi da urritan, Justizia Auzitegira.

Hiru dira hizkuntzarekin harremana duten auziak eta, hiru hauetan hizkuntzak langileen zirkulazio askatasuna edo produktuen zirkulazio askatasuna oztopatzeagatik aztertuak izan dira Luxenburgoko Auzitegian.

a) 137/84 arazoa. Belgikako Ministeritza publikoa-Robert Heinrich Marie Mutsch Jn.ren aurka.

Auzi honetan deman zegoena, Langile komunitarioen hizkuntz eskubide berdintasuna zen, nahiz eta estatusuna desberdina eduki, baldin eta toki berberean lan egiten badute.

Mustch jaunak, Luxenburgoko estatusuna zeukanak, bere bizilekua eta lantokia Belgikan zituen, hizkera alemaniarreko komunitate batetan. Bertako biztanleek alemaniera erabiltzeko eskubidea bazuten, Mustch jaunak ere eskubide berbera eskatzen zuen, zehazki, bere aurkako prozedura penal batetan alemaniera erabiltzeko eskubidea.

Auzitegiak arrazoa eman zion Mustch jaunari eta ondorioz, biztanle komunitarioen estatusunak ez dituela beraien hizkuntz eskubideak baldintzatzen esan dezakegu, denak komunitarioak izanik, eskubide berberak izango dituzte leku berdinean lan eta biziz gero.

b) 379/87 arazoa. Annita Gronner-Irlandako irakaskuntza ministeritzaren aurka.

Auzi honetan deman zegoena, irakaskuntza publikoan lan-

postu bat lortzeko Irlandar Errepublikako administrazioak egiten duen Gaelikoaren eskaera zen, nahiz eta lanpostu zehatz horretarako hizkuntzaren ezagutza beharrezkoa ez izan.

Annita Groenner-en galdera hurrengoa zen: Hizkuntza ofizial baten ezagutza eska ahal dakioko Europar biztanle bati, nahiz bere lanerako beharrezkoa ez izan, ofiziala izateagatik?

Luxenburgoko Auzitegiak honela erantzun zion galdera aurrejudizial honi: Estatu partaide batek egiten duen eskakizun linguistikoa, hizkuntza ofizial baten babeserako eta zuzpertzarako politika baten barnean kokatzen bada, guztiz zilegi izango da, nahiz eta lanpostu zehatz horretarako beharrezkoa ez izan, beti ere proportzionaltasunez eta diskriminaziorik gabe egiten bada.

Ondorioz, epai honen garrantzia gurea bezalako kasuetarako begi bistan geratzen da; hizkuntza ofizialak eska daitezke, hizkuntzaren sustapenerako politika barnean kokatuz gero, nahiz hizkuntza hori gutxitua izan.

d) 369/89 arazoa. Piageme eta beste batzu-Peeters-en aurka.

Deman zegoena, elikagaien etiketaia zen. Hain zuzen ere, 79/112 arau komunitarioak dionez, "Elikagaien etiketaia, erraz ulergarri den hizkuntza batetan egin beharko da".

Peeters entpresariak planteatzen zuen galdera honoko hau zen: Belgia Errege Dekretu batek, Flamenko hizkuntzako inguru linguistikoa merkaturatzen diren elikagaien etiketak Flamenkeraz itzultzeko derrigortasuna ezartzen badu, ez ahal da hori arau komunitarioen aurkakoa?

Auzitegiak esan zuenez, hizkuntza baten erabilera elikagaien etiketaian derrigorrez inposatzen duen arau bat, ez da legezkoa izango, nahikoa baita erraz ulergarria den hizkuntza bat erabiltzea, horrek produktuen zirkulazio askea bermatzen baitu. (Aurrerago aztertuko dugu honi buruz Batzordeak luzatutako txostena).

Batzordea eta Ministrari Kontseilua versus arauak eta adierazpen lotesleak

Europar Komisariak osaturiko taldea edo Europar Batzordea, Batasun Europarraren botere exekutiboa da. Goi mailako organu honen esku dago botere legegilearen parte handi bat, Ministrari kontseiluarekin guztia eta botere exekutibo osoa.

Batzordearekin batera botere legegilea duen Ministrari

«Justizia Auzitegiaren arabera biztanle komunitarioen estatusunak ez dituela beraien hizkuntz eskubideak baldintzatzen esan dezakegu, denak komunitarioak izanik, eskubide berberak izango dituzte leku berdinean lan eta bizitz gero»

«Auzitegiak dioenez Estatu partaide batek egiten duen eskakizun linguistikoa, hizkuntza ofizial baten babeserako eta zuzpertzarako politika baten barnean kokatzen bada, guztiz zilegi izango da, nahiz eta lanpostu zehatz batetarako beharrezkoa ez izan, beti ere proportzionaltasunez eta diskriminaziorik gabe egiten bada»

«Europako politika egikaritu eta kudea-tzearen lana Europar Batzordearena da eta lan honetan ez du orain arte inoiz kontutan izan hizkuntza gutxituen arazoa»

Kontseilua, Estatu partaide bakoitzeko gobernuakide batez, normalean ministrari batez, osatua dagoen organu kolegiatua da. Ministrari kontseiluaren boterea erabakiorra da, bere baitan erabakitzen direlarik gero Batzordeak egikaritu dituen politikak. Ministrari kontseiluak erabakia hartu eta Batzordeak egikaritu eta kudeatzen du Europako politika.

Komisario izenez ezagutzen ditugun 17 partaideek osatzen dute Batzordea. Komisarioak, Estatu partaideetako gobernuek aukeratzen dituzte beraien arteko adostasunez. Komisarien lana, Europako Batasuna defendatzea eta Batasunaren interesen adierazgarri nabarmenena den organu honetan lan egitea izanik, Estatuengandik guztiz independentea da, eta teoriarik, ez dute beraien gobernuengandik inongo ordenurik zein aholkurik jasotzen. Batasunerako eta Batasunaren interesen defentsan ari dira lanean. Batzordea, Europar Batasuna sortzen duten hitzarmen sortzaileen zaindaria da, bere botere bikoitzaz hitzarmenak dioena betearazi eta garatzen du. Bere boterea, batetik politiko eta orokorra da eta bestetik administratibo eta teknikoak. Botere exekutiboak izanik, Batzordearena da Europako politika egikaritu eta kudeatzearen lana eta lan honetan ez du orain arte inoiz kontutan izan hizkuntza gutxituen arazoa.

Gehienbat bere lana, gai ekonomikoetan fokalizatuturik dago, eguneroko merkatal, nekazal, arrantza eta beste hainbat politikaren egikaritzan. Beraz, Batzordeak eta Ministrari Kontseiluak hizkuntza arazoak aztertu dituztenean, kontutan hartu duten ikuspegia gauza zehatz batetan oinarritu da: Ondasun edo merkantzien zirkulazio aske bat Europa barnean, gai hau kontsumitzaileen eskubide linguistikoekin uztartuz. Baina azken hizkuntz eskubide hauetan inoiz ere ez da kontutan eduki hizkuntza gutxituen normalizazioa, nahiz eta zentzu honetan Europako Parlamentuak dei egin duen.

Bi dira aztertu nahi genituzkeen erabakiak, biak 1993eko azaroaren 10ean harturikoak.

a) Arau komunitarioen edukina eta Batzordeak luzatutako txostena Ministrari Kontseiluari eta Europako Parlamentuari kontsumitzaileen hizkuntz eskubideak babestuen izan daitezkeen (1993.11.10).

Orain arte arau komunitarioetan, Erreglamendu zein Arretuetan ez dugu aurkitzen formula juridiko amankomunik kontsumitzaileen hizkuntz eskubideak babesteko. Horrela, batzutan, Ardoen merkaturatzean galdatzen dena, adibidez, zera da: Informazioa sorrerako Estatuaren hizkuntza ofizialean emana izatea.

Beste batzutan, esate baterako elikagai produktuetan, ikusi dugun bezala eskatzen dena da etiketaia idatzia izatea erraz ulergarria den hizkuntza batetan.

Gai honi buruz ere, ezer esaten ez duten Arteztarauak badaude edota nahikotzat jotzen dutenak kontsumitzaileen Estatuko hizkuntza ofiziala erabiltzea edo anitzak direnean bertako hizkuntza ofizial bat, hala nola, hurrenez hurren, ehungintzan eta ekoizpen arriskutsuetan.

Ondorioz esan liteke, ez dagoela arlo honetan, arau komunitarioetan jokabide bateratu ez sistematizatua. Aitzitik, arau bakoitzak xedapen desberdinak aukeratzen ditu, eta errealtate honen aurrean Batzordearen ustea da, ahal izanez gero, kontsumitzaileei beren hizkuntzan eman behar zaiela merkatal informazioa (1993ko azaroaren 10eko txostena).

b) Peeters epaiaren ondorioz Batzordeak luzatutako txostena interpretatuz elikagaien merkaturatzean erabili beharreko hizkuntza (1993.11.10).

Hizkuntzen erabilerak elikagaien merkaturatzearen gain duen garrantzia ikusiz, eta honek sorturiko eztabaida argitze-ko asmoz (batez ere Peeters epaiaren bitartez Luxenburgoko Auzitegiak emandako interpretazioa dela eta) Batzordeak bidezkoa ikusi zuen gai honetan aurkitzen diren printzipioen gogoeta bat Estatu partaideei adieraztea.

Batzordeak argitu nahi duen arazoa honako hau da: Zenbait Estatuk bere barne merkatuan plazaratzen diren elikagaien etiketak Estatuko hizkuntza ofizialean edo ofizialetan itzul daitezen eskatzen die produktua saldu nahi duten merkatariei. Eskakizun honek, antza denez, Europako Batasunak sortzen duen merkatal produktuen zirkulazio askatasuna urratzen du, eta hala izanez gero, legearen aurkakoa izango litzateke.

Batzordeak argitu nahi zuena zera litzateke: Estatu partaideek ba al daukate produktua merkaturatzen den lurralde linguistikoko hizkuntza ofiziala/ak erabiltzeko esijentzia ezar-terik kanpotik datozen produktuei?

Batzordeak, bere txostenean, bitan banatzen du arazoa. Batetik maioristen komertzioa dago. Lehengaiekin aritzen diren merkataria hauek, estatu arteko komertzioan aritzen direnez, nazioarteko hizkuntzen ezagutza beren lanabes ezinbestekoa dutenez, ez dute arazorik planteatzen.

Arazoa, ordea, minoristen edo azken kontsumitzaileek dute. Kontsumitzaile arruntek ez daukagu zertan hizkuntza atzerri-tarrak ezagutzeko inongo beharrik.

«Batzordeak eta Ministrari Kontseiluak hizkuntz arazoak aztertu dituztenean, kontutan hartu duten ikuspegia gauza zehatz batetan oinarritu da: Ondasun edo merkantzien zirkulazio aske bat Europa barnean, gai hau kontsumitzaileen eskubide linguistikoekin uztartuz. Baina azken hizkuntz eskubide hauetan inoiz ere ez da kontutan eduki hizkuntza gutxituen normalizazioa»

*«Batzordearen
ustea da, ahal izanez
gero, kontsumitzailei
beren hizkuntzan
eman behar zaiela
merkatal informazioa»*

*«Hizkuntza gutxi-
tuen kasuan, ofizialak
izanik beren
ulergarritasuna
eskasa denean,
badirudi ezin derri-
gortu daitekeela bere
erabilpen bakarra»*

Orduan, zilegi al da Estatu batek bere kontsumitzaileen osasuna babesteko eta produktu atzerritarren ezagutza bermatzeko, produktu horien etiketak bertako hizkuntza ofiziale-tan itzul araztea?

Peeters auzian ikusi dugunez, argi geratzen zena zera zen, elikagaien kasuan, produktuen argibideak erraz ulergarri den hizkuntza batetan eskaintzea nahikoa dela, nahiz Batzordeak gomendatzen duen hizkuntza erraz ulergarria bertako hizkuntza ofiziala/ak izatea. Estatu partaideek bermatu behar dutena, bere mugen barnean saltzen diren elikagaien argibideak erraz ulergarria den hizkuntza batetan egin daitezela da, erraz ulergarria terminoak duen zabaltasun osoarekin.

Hizkuntza erraz ulergarria normalean hizkuntza ofiziala izango bada ere, horrek bere mugak izan ditzake, adibidez: Hizkuntza gutxituen kasuan, ofizialak izanik beren ulergarritasuna eskasa denean, badirudi ezin derrigortu daitekeela bere erabilpen bakarra. Baita ere, ezin dena da, kasu guztietan Estatuko hizkuntza ofiziala asimilatu hizkuntza erraz ulergarri batetara.

Ildo honetan jarraituz, arazoak planteatzen dira ere erraz ulergarri den hizkuntza eta erraz ulergarri diren terminoen artean. Gai honi buruz, Batzordeak desberdintzen ditu zenbait esakune, bere ezagutza orokorra edo parekotasun ortografikoa direla eta, edo besterik gabe, hizkuntza ofizialean itzulpenik ez dutelako, erraz ulergarritzat hartzen direnak nahiz hizkuntza atzerritarrean idatzirik egon, hala nola, Soja, Pure, Made in, Café...

Iñaki Agirreazkuenaga

*EHU/UPV-ko Irakasle Titularra eta Doktorea
Appointed teacher and Doctor of the Basque
Country University*

Xabier Iriando

*Euskal Autonomi Elkarteko Herri Arduralaritzako Euskal
Erakundeko bekaduna
A Basque Public Administration Institute
scholarship holder*